

KOREYS VA O'ZBEK TILLARI FONETIKASI: O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI

Xayrullayeva Farangiz Lutfulla qizi

Andijon Davlat Chet Tillari instituti

Xomidova Malohat Oktyabrjon qizi

Annotatsiya: Til insonning asosiy muloqot vositasi bo'lib, u nafaqat aloqa qilish, balki madaniyat, tarix va milliy o'zlikni anglashda ham muhim o'rin tutadi. O'zbek va koreys tillari turli til oilalariga mansub bo'lsa ham, ularning fonetikasi o'rtasida o'xshashliklar va farqlar bor. Ushbu maqolada o'zbek va koreys tillari fonetik tizimining o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi.

Annotation: Language is the primary means of human communication, serving not only as a tool for interaction but also playing a crucial role in understanding culture, history, and national identity. Although Uzbek and Korean belong to different language families, they share certain phonetic similarities and differences. This article analyzes the distinctive features of the phonetic systems of Uzbek and Korean languages.

한국어: 언어는 인간의 주요 의사소통 수단으로서 단순한 소통 도구일 뿐만 아니라 문화, 역사, 그리고 민족 정체성을 이해하는 데에도 중요한 역할을 합니다. 우즈베크어와 한국어는 서로 다른 어족에 속하지만, 그들의 음운 체계에는 유사점과 차이점이 존재합니다. 본 논문에서는 우즈베크어와 한국어의 음운 체계의 특징을 분석합니다.

Kalit soʻzlar: Fonetik tizim, unli tovushlar, undosh tovushlar, boʻgʻin tuzulishi, urgʻu va intonatsiya, orfoepiya, tovush oʻzgarishi va farqlar

Keywords: Phonetic system, vowel sounds, consonant sounds, syllable structure, stress and intonation, orthoepy, sound changes, difference

한국어: 음운 체계 (음성 체계) 모음 소리 자음 소리 음절 구조 음절 구조
강세와 억양 정음법 음운 변동 차이점

Tilshunoslik nuqtai nazaridan, oʻzbek va koreys tillari turli til oilalariga mansub: oʻzbek tili – turkiy tillar oilasiga, koreys tili esa izolyatsiyalangan tillarga kiradi yaʼni bu genealogik jihatdan boshqa hech bir til oilasiga mansub boʻlmagan, mustaqil rivojlangan tildir. Lekin bu tillarning fonetik tizimida oʻxshashliklar va farqlari tomonlar uchrab turadi.

Unli tovushlarning tizimli shakllanishi: Har ikkala tilning nutq tizimida unli tovushlar muhim oʻringa ega. Oʻzbek tilida 6 ta unli (a, o, e, i, u, oʻ) boʻlsa, koreys tilida 10 ta asosiy unli (ㅏ, ㅑ, ㅓ, ㅕ, ㅗ, ㅛ, ㅜ, ㅠ, ㅡ, ㅣ) mavjud. Ikki tilning ham unli tovushlari choʻziq va qisqa jihatlariga asoslangan muayyan farqlarga ega.

Unli tovushlarning uygʻunlashuvi: Tilimizda unlilar uygʻunligi saqlansada maʼlum bir soʻzlar talaffuzida seziladi. Dastlabki koreys tili unlilar uygʻunligiga nazar solsak bu - muhim jihatlardan biri boʻlgan, ammo zamonaviy koreys tilida bu jihat biroz oʻz kuchini yoʻqotgan.

Undosh tovushlarning mavjudligi va sonoriya: Koreys va oʻzbek tillarining har ikkalasida ham undosh tovushlar soni unli tovushlarga nisbatan koʻp. Sonor tovushlarning barchasi (l, r, m, n, ng) har ikkala til fonetik tizimida uchraydi. Oʻzbek va koreys tillarida baʼzi undoshlar soʻz boshida va oxirida turlicha talaffuz qilinishi mumkin. Masalan, koreys tilidagi “ㄹ” (r/l) tovushi soʻz boshida “r”, soʻz oxirida esa “l” sifatida jaranglaydi. Bu oʻzbek tilidagi baʼzi urgʻuli talaffuzlarga yaqin.

Soʻz ohangi va urgʻu tizimi: Urgʻu tizimi oʻzbek va koreys tillarida nisbatan erkin boʻlib leksik maʼnoni oʻzgartirishda muhim rol oʻynaydi.

Assimilatsiya va talaffuzdagi oʻzgarishlar: Oʻzbek va koreys tillarida tovushlarning bir-biriga taʼsir qilib oʻzgarishi holatlari koʻp kuzatiladi. Masalan, oʻzbek tilida “yutdi” soʻzida /t/ va /d/ tovushlari birlashib, yumshoq talaffuz qilinadi. Koreys tilida ham undosh tovushlarning oʻzaro taʼsiri tufayli talaffuz oʻzgaradi, masalan, 받침 – patchim qoidalari.

Oʻzbek va koreys tillari fonetikasi turli jihatlari bilan keskin farqlanadi.

Unlilar tizimidagi farqlar:

Oʻzbek tilida 6 ta unli tovush mavjud: a, o, e, i, u, oʻ.

Koreys tilida esa 10 ta asosiy unli ㅣ, ㅏ, ㅑ, ㅓ, ㅕ, ㅗ, ㅛ, ㅜ, ㅠ, ㅡ va qoʻshimcha diftonglar bor.

Misol: Oʻzbek tilida "anor" soʻzidagi "a" va "oʻlka"soʻzidagi"oʻ"unlilar aniq talaffuz qilinadi. Koreys tilida 오 (oʻ) va ㅕ (o) oʻzbek tilidagi “o” ga nisbatan farqliroq talaffuz qilinadi.

Urgʻu tizimidagi farqlar: Oʻzbek tilida urgʻu nisbatan erkin boʻlib maʼno oʻzgartirishga taʼsir qiladi.Koreys tilidagi urgʻu esa unli tovushlarning uzunligi va intonatsiyasiga taʼsir qiladi.Oʻzbek tilida: “bora” va “bora” soʻzlarining urgʻusi oʻzgarishi bilan maʼno oʻzgarmaydi. Koreys tilida: ㄴ (nun) – "koʻz" va ㄴ (nun)"qor" soʻzlari urgʻu va intonatsiya tufayli farqlanadi.

Undosh tovushlarning farqlari: Oʻzbek tilida undosh tovushlar jarangsiz va jarangli tarzda ikkiga boʻlinadi.Koreys tilida uch turdagi undoshlar mavjud:

1. Oddiy (ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅈ, ㅅ) – [k], [t], [p], [ch], [s]

2. Aspiratsiyalangan (ㄷ, ㅌ, ㅊ, ㅋ) – [k^h], [t^h], [p^h], [ch^h]

3. Tensifikatsiyalangan (ㄲ, ㄴ, ㅍ, ㅑ, ㅓ) – kuchaytirilgan [kk], [tt], [pp], [jj], [ss].

O'zbek tilida "she'r" va "sher" talaffuzi farqlanmaydi.

Koreys tilida 발 (bal) – "oyoq" va 팔 (phal) – "qo'l" so'zlari (p) tovushining aspiratsiyalangan yoki oddiy talaffuzi bilan farqlanadi.

So'z boshidagi "L" va "R" tovushlari: O'zbek tilida so'z boshida L va R bimalol qo'llaniladi. Koreys tilida esa so'z boshida "ㄹ" (L/R) odatda ishlatilmaydi yoki boshqa tovushga aylanishi mumkin.

Misol: O'zbek tilida: "lola", "radio" so'zlarida talaffuzida muammo yo'q.

Koreys tilida: "radio" so'zi 라디오 (radio) deb yoziladi, chunki so'z boshidagi "R" oddiy talaffuz qilinmaydi balki "lr" shaklida yumshoq talaffuz qilinadi.

Assimilatsiya farqlari:

O'zbek tilida tovushlarning o'zgarishi darajada minimal holda kuzatiladi.

Koreys tilida esa tovushlarning bir-biriga ta'sir qilib o'zgarishi juda ko'p uchraydigan fonetik holatlardan biri.

Misol: O'zbek tilida: "yutdi" – /t/ va /d/ yumshoq talaffuz qilinadi.

Koreys tilida: 학교 (hakgyo) – "maktab" lekin talaffuzda [hak-kyo] bo'lib, undoshlar bir-biriga ta'sir qiladi.

Tovush o'zgarishlari va talaffuz farqlari: O'zbek tilida talaffuz va so'z yozilishi deyarli mos tushadi. Koreys tilida ba'zi so'zlar yozilishidan farqli talaffuz qilinadi.

Misol: O'zbek tilida: “qor ” so'zi qanday yozilsa, shunday talaffuz qilinadi.

Koreys tilida: 좋아요 (johayo) – "yaxshi" lekin talaffuzi [choayo] bo'lib o'zgaradi.

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Rasulov, A. A. (2005). O'zbek tilining fonetikasi va fonologiyasi. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Lee, I. & Ramsey, S. R. (2000). The Korean Language. State University of New York Press.
3. Jonghoon, K. (2011). Korean Phonetics and Phonology: A Descriptive Analysis. Seoul: Hankuk University Press.
4. Sodiqova, D. (2018). O'zbek va koreys tillarining fonetik tadqiqi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.